

Т. П. Герасимова, Н. П. Неклюкова

ГЕОГРАФИЯ

Башлангыч курс

Дәреслек

Россия Федерациясе
Мәгариф һәм фән министрлыгы
тарафыннан тәкъдим ителгән

*Тәржемә Татарстан Республикасы
Мәгариф һәм фән министрлыгы
тарафыннан расланган*

Москва

 ДРОФД

2016

Казан

ХӘТЕР
2016

УДК 373.167.1:91
ББК 26.8я72
Г37

Герасимова, Т. П.

География. Начальный курс. 6 кл. : учебник / Т. П. Герасимова, Н. П. Неклюкова. — 5-е изд., стереотип. — М. : Дрофа, 2016. — 159, [1] с. : ил., карт.

ISBN 978-5-358-15962-4

УДК 373.167.1:91
ББК 26.8я72

Герасимова, Т. П.

Г37 География. Башлангыч курс. 6 нчы сыйныф : дәреслек / Т. П. Герасимова, Н. П. Неклюкова. — Русчадан Ф. Р. Бәдретдинова тәрж. — Казан: Татарстан Республикасы «ХӘТЕР» нәшрияты, 2016. — 159 [1] б.: рәс., карт. б-н.

ISBN 978-5-94113-474-8

Дәреслек төп гомуми белем бирү Федераль Дәүләт стандартына туры килә, РФ Мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан тәкъдим ителгән һәм дәреслекләренең Федераль исемлегенә кертелгән.

Дәреслек 6 нчы сыйныф укучыларына адреслана, география дәреслекләренең классик линиясенә керә.

Заманча бизәлеш, төрле сорау һәм биремнәр, дәреслекнең электрон кушымтасы белән параллель шөгыйләнү мөмкинлеге уку материалын нәтиҗәле үзләштерергә ярдәм итөчәк.

Тәрҗемә рецензенты

И. М. Мөхәмәтҗанов —

Россия ислам институтының ислам икътисады һәм идарә итү кафедрасы доценты, филология фәннәре кандидаты, Россиянең табигать фәннәре академиясе профессоры

Учебное издание

Герасимова Татьяна Павловна, Неклюкова Нина Петровна

ГЕОГРАФИЯ. Начальный курс. 6 класс

Учебник

Georg-Eckert-Institut -
Leibniz-Institut für internationale
Schulbuchforschung
- BIBLIOTHEK -

(перевод с русского на татарский язык)

Уку-укыту басмасы

Редакторы *Р.С. Вафина*

Компьютерда биткә салучысы *Ю.М. Черепанова*

Корректоры *Р.И. Хәлиуллина*

Оригинал макетка басарга кул куелды 13.05.2016

Форматы 70x90 ¹/₁₆. Офсет кәгазе. «SchoolBook» гарнитурасы

Шартлы басма табагы 10. Тиражы 2670 д. Заказ К-6095.

Татарстан Республикасы «ХӘТЕР» нәшрияты

420102, Казан, Г.Баруди ур., 18.

Хатлар өчен: 420014, Казан, Кремль, а/я 54.

Тел. (843) 264-67-96.

Отпечатано в АО «ИПК «Чувашия»,

428019, г. Чебоксары, пр. И.Яковлева, 13.

ISBN 978-5-358-15962-4

ISBN 978-5-94113-474-8

RUS
G-113
(1,2016)6

© ООО «ДРОФА», 2013

© Татарстан Республикасы «ХӘТЕР»
нәшрияты, 2016

ЭЧТӨЛӨК

КЕРЕШ

§ 1. Жирне ачу, өйрөнү һәм үзгөртү	4
§ 2. Жир — Кояш системасы планетасы	8

ЖИР ӨСЛЕГЕН СУРӨТЛӨҮНӨҢ ТӨРЛӨРӨ

Урынның планы

§ 3. Урынның планы турында төшөнчө	11
§ 4. Масштаб	13
§ 5. Горизонт яклары. Ориентлашу	16
§ 6. Панда Жир өслегенөң тигезсезлекләрен сурөтлөү	19
§ 7. Урынның иң гади планнарын төзү	24

Географик карта

§ 8. Жирнең формасы һәм үлчәмнәре	27
§ 9. Географик карта	29
§ 10. Глобуста һәм карталарда градуслар челтәре	32
§ 11. Географик киңлек	34
§ 12. Географик озынлык. Географик координатлар	37
§ 13. Физик карталарда биеклекләр һәм тирәнлекләренә сурөтлөү	40

ЖИРНЕҢ ТӨЗЕЛЕШЕ. ЖИРНЕҢ СУРҮЛӨРӨ

Литосфера

§ 14. Жир һәм аның эчке төзелеше	43
§ 15. Жир кабыгының хәрәкәтләре. Вулканизм	48
§ 16. Коры жир рельефы. Таулар	55
§ 17. Коры жир тигезлекләре	60
§ 18. Дөнья океаны төбенең рельефы	66

Гидросфера

§ 19. Жир шарында су	71
§ 20. Дөнья океаны һәм аның өлешләре. Океан суларының үзлекләре	74
§ 21. Океанда су хәрәкәте	78
§ 22. Жир асты сулары	83

§ 23. Елгалар	87
§ 24. Күлләр	95
§ 25. Бозлыклар	100

Атмосфера

§ 26. Атмосфераның төзелеше, әһәмияте һәм аны өйрәнү	104
§ 27. Һава температурасы	107
§ 28. Атмосфера басымы. Жил	112
§ 29. Атмосферада су пары. Болытлар һәм атмосфера явым-төшемнәре	118
§ 30. Һава торышы һәм климат.	125
§ 31. Климатка тәэсир итүче сәбәпләр	128

Биосфера. Географик сүрү

§ 32. Жирдәге организмнарның күптөрлелеге һәм таралышы.	136
§ 33. Табигый комплекс.	143

ЖИР ШАРЫНЫҢ ХАЛКЫ

§ 34. Жир шарының халкы	148
-----------------------------------	-----

КУШЫМТАЛАР

Географик объектларны тасвирлау планнары	154
Белешмәлекләр.	155

**Дәрәсләктә түбәндәге интернет-сайтларның
фото материаллары файдаланылды:**

<http://www.shutterstock.com>
<http://www.livejournal.com>
<http://www.scienceblog.ru>

<http://www.ecosystems.ru>
<http://www.gismeteo.ru>